

Наталія Ольховик

ЧИТАННЯ ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Л.БИКОВСЬКОГО

Інститутом української книги ЦНБ ім. В.І. Вернадського в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи» (10-12 жовтня 1995 р.) були організовані наукові читання, присвячені 100-річчю з дня народження Л. Биковського, який плідно працював у галузі бібліотекознавства, бібліографії, книгознавства, організації бібліотечної справи.

Читання розпочав директор інституту української книги, академік НАН України П. Тронько. Він простежив основні життєві віхи Л. Биковського.

Про шанобливе ставлення до Левка Устиновича бібліотечних фахівців у США й Канаді, єдину особисту зустріч з ним у 1946 р. розповів наш гість зі США Богдан Ясинський.

Про розвиток теорії книгознавства в працях Л. Биковського йшлося в доповіді зав. відділом бібліотечних зібрань та історичних колекцій ЦНБ, канд. філос. наук П. Голобуцького, який підкреслив, що інтерес до книгознавчих проблем у цього дослідника виявився вже тоді, коли він почав працювати у Всенародній (Національній) бібліотеці Української держави. Л. Биковський визначав книгознавство як «загальну науку про книгу, що розгалужується на цілу сітку відповідно ієрархічно йому підпорядкованих дисциплін». Трактуючи книгознавство в сучасному розумінні цього слова, зважаючи на світові стандарти, він навіть випередив сучасних теоретиків, формулюючи думки, близькі розвинутих пізніше концепціям російської, польської та французької бібліології.

Л. Биковський як історик українського книжкового руху - тема доповіді доц. Київського державного інституту культури (КДІК), канд. істор. наук Т. Ківшар. Він уперше в 1919 р. подає відомості про заснування бібліотечного закладу нового типу - Національну бібліотеку. У 1922 р. власним коштом (за посередництвом М. Садовського) видає брошуру «Національна бібліотека Української держави», в якій докладно описує її структуру, склад керівництва, матеріально-технічне забезпечення. В Україні цю роботу тривалий час було заборонено.

Працюючи на різних посадах - другим помічником бібліотекаря Кам'янця-Подільського державного українського університету (1919) чи редактором та видавцем «Літопису громадської бібліотеки Лозоватського товариства «Просвіта» (Звенигородський повіт на

Київщині) тощо, він завжди активно висвітлював бібліотечну справу, її проблеми. Саме в цьому історіографічна цінність його творчого доробку.

Доц. Дрогобицького педінституту, канд. істор. наук Ж. Ковба виступила з цікавим повідомленням про внесок Л. Биковського у формування державної (національної) концепції книжкової справи.

«Київський» етап Л. Биковського та його участь у формуванні Національної бібліотеки було висвітлено у співдоповіді ст. наук. співробітника відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій ЦНБ канд. істор. наук Б. Грановського та доц. Національного університету ім. Тараса Шевченка канд. пед. наук Є. Жлудька.

Бібліотека зростала швидкими темпами: книжковий фонд у 1920 р. (за даними Н. Полонської-Василенко) налічував близько 0,5 млн. томів, у ній працювало 43 особи, були сформовані відділи «україніка», «бібліотековіана», «орієнталістика» та ін., видавався «Книжковий вісник» (редактор - П. Житецький), «Хроніки» (перший редактор - Л. Биковський). Усе це було висвітлено Левком Устиновичем у брошурах та низці статей і надруковано в еміграції (1921) за допомогою берлінського видавництва «Українське книгознавство».

Як повідомила ст. наук. співробітник відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій ЦНБ канд. істор. наук Н. Ольховик, для Л. Биковського становило інтерес усе, що стосувалося розвитку книгознавства в Україні та поза її межами: нові книговидавництва, їхня спрямованість, спеціалізація, друкowana продукція, особливо українською мовою.

Видані в Подєбрадах праці «Книговживання» (1922), «Замітки про книгознавство та книговживання» (1923), «Український Науковий Інститут Книгознавства» (1925), «Українська видавнича справа за кордоном» (1920) тощо містять значну кількість інформаційних та теоретичних матеріалів для фахівців.

Доц. КДІКу, канд. істор. наук Г. Ковальчук розповіла, що Л. Биковський був одним з перших і найактивніших зарубіжних кореспондентів УНІКу, широко пропагував його діяльність за кордоном. Приміром, є його брошура «Український науковий інститут книгознавства: Інформація» (Подєбради: видво «Українське книгознавство», 1925. - 47 с.). Свої кореспонденції до цієї установи та часопису «Бібліологічні вісті» він підписував або повністю, або Л.Б., або «Бібліографічний мікроб».

Про бібліографічну діяльність Л. Биковського розповіла головний бібліотекар Національної парла-

ментської бібліотеки України Н.Казакова. Вважаючи, що книга є основою духовного доробку кожної нації, а бібліографія - ключем до неї, Л.Биковський, підкреслила доповідачка, висловлювався за об'єднання зусиль бібліографів слов'янських країн.

Перегортаючи сторінки життя вченого, ми пересвідчуємось, якою незвичайною особистістю він був. Про його внесок у розвиток понтознавства доповіла заст. головного редактора журналу «Бібліотечний вісник» Н.Солонська. Цією ідеєю він захопився ще замолоду під впливом А.Кримського. Заглибитися в цю проблему зміг, працюючи у Варшавській публічній бібліотеці, де досконало вивчав праці Рудницького, Зелінського, Кулаковського та інших понтознавців. Чимало співзвучних думок знаходив у дослідженнях Ю.Липи.

Співпрацюючи в Українському чорноморському інституті, Л.Биковський здійснював свою юначу мрію про опис та історичне дослідження Чорного моря, вивчаючи окремі ріки, порти, ринки, узбережжя. Невдовзі він підготував публікацію «Туреччина» (Бібліографічні матеріали, Варшава, 1940) та «Напрявні високошкільної політики» (1943), рукопис якої було віднайдено доповідачкою в Центральному державному архіві органів влади та управління України.

У заключному слові академік П.Тронько підкреслив, що Левко Биковський - це працелюбний науковець, політичний стратег, дивовижно оптимістична людина, яка була істинним патріотом України. Під егідою інституту української книги було вирішено проводити щорічні Биковські читання.

Петро Тронько

«У СЛУЖБАХ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ ...»

Визначний український науковець і громадський діяч Л.Биковський прожив довге й нелегке, надзвичайно цікаве життя, завжди залишаючися щирим патріотом, куди б не приводила його примхлива доля.

Лев (Левко) Биковський народився 10 квітня 1895 р. (за ст. ст.) у селі Вільхівці Звенигородського повіту на Київщині (тепер Черкаська обл.). Після закінчення школи переїхав до Петербурга, де навчався спочатку в Політехнічному, потім - у Лісному інституті. Війна перериває студії юнака. Він служить у військових частинах, розкиданих від Естонії до Трапезунда. На початку 1918 р. Биковський повертається в Україну. В Києві розпочинає бібліотечну діяльність, захоплюється бібліотекознавством, що стало справою його життя.

У серпні 1918 р. урядом П.Скоропадського було видано Закон про заснування Національної бібліотеки Української держави. Працюючи в ній, Биковський заходить у добрі стосунки з визначним теоретиком і практиком книжкової справи Юрієм Меженком, під впливом якого досконало оволодіває надбанням українського книгознавства й бібліографії. Починається етап життя, який Биковський пізніше називає «у службах української книги».

Восени 1921 р., уже керівник одного з провідних відділів бібліотеки, Л.Биковський змушений був емігрувати до Польщі. Він вивчає філософію у Варшавському університеті, паралельно відвідує заняття з бібліографії у Варшавській публічній бібліотеці. Наприкінці 1922 р. переїздить до Чехословаччини, поступає на економіко-кооперативний факультет Української господарської академії і закінчує її зі спеціальності інженера-економіста (1927). Не полишає

Биковський і своїх книгознавчих студій під керівництвом директора Чехословацького бібліографічного інституту і Чехословацької національної бібліотеки проф. Ладіслава Жівно.

1928 - 1944 рр. - великий польський період у житті Левка Устиновича. Роки роботи у Варшавській публічній бібліотеці надзвичайно плідні. Він публікує шерегу праць, присвячених різним питанням книгознавства, бібліотечної педагогіки, теорії бібліографії, організації роботи публічних бібліотек тощо. В 30-ті роки активно співпрацює з відомим науковцем, державним і церковним діячем І.Огієнком та письменником Ю.Липою, членом уряду Української Народної Республіки в екзилі, засновником і директором Українського наукового інституту у Варшаві О.Лотоцьким, з відомим бібліографом та літературознавцем, членом українських наукових інститутів у Берліні та Варшаві В.Дорошенком (в еміграції з 1944 р.) та іншими представниками української інтелігенції.

Під час другої світової війни Л.Биковський (тоді виконуючий обов'язки директора Варшавської публічної бібліотеки) докладає великих зусиль, щоб захистити польську книгу від знищення фашистами, які щодо неї проводили політику справжнього геноциду.

З 1945 р. учений живе в Німеччині, бере участь у розбудові Української вільної академії наук (УВАН). Очолює в ній книгознавчу комісію. В 1949 р. переїздить до Нью-Йорка і стає членом управи УВАН у США, працює там у книгознавчій секції, сприяє організації Чорноморської комісії УВАН. Переїхавши до м.Денвера (штат Колорадо), працює в публічній бібліотеці та займається науково-організаційною роботою в місцевій групі УВАН, ініціатором створення котрої він був. За його та Любомира Винара участю було відновлено функціонування Українського бібліологічного інституту.

В денверський період свого життя, а це майже сорок років (помер Лев Устинович 11 січня 1992 р. на 97 році), Л.Биковський зосереджується головно на діяльності

* Вступне слово на читаннях з нагоди 100-річчя Л.Биковського.